Gyermekkorom téli emlékei

Visszatekintve életem útszakaszaira, azt hiszem legkiegyensúlyozottabb és legbékésebb időszak a gyermekkorom volt. Ezeknek az éveknek a hangulatát és szépségét szeretném most előhívni az emlékezetemből, és elé tárni mindazoknak, akiket érdekel. Egy alföldi városban nőttem fel szüleim meleg szeretetében három évvel fiatalabb húgommal együtt. Nagy egyetértésben éltük át a gyermekkor minden napját megőrizve öregségünkig, és hálával gondolva jó szüleinkre, akiknek védő szeretetében a kudarcos időszakokat is könnyebben tudtuk elviselni.

Ha visszagondolok az évszakok mindegyike élmény gazdag volt számunkra, mégis a télnek volt mindig különleges varázsa. A tél a mi gyermekkorunkban valóban tél volt. Az volt a hagyomány, ha Katalin kopog, a karácsony locsog. Tehát, ha fagyos idő volt Katalin napkor minden valószínűség szerint csapadékossá vált az idő karácsonyra, ami legtöbbször hó volt és nem csak mutatóban lehullott. Akkor rendszerint megmaradt és elég nagy mennyiségű volt. A hóseprés munkájából mi gyerekek is kivettük a részünket mikor már nagyobbacskák lettünk. Ezt természetes kötelességünk volt. A hó varázsa mindig elbűvölt, hangulatteremtő ereje volt. Ilyenkor kimentünk szánkózni a „nagy partra". Ez az utcánk végénél levő néhány méteres töltés volt. Amikor elfáradtunk és átfáztunk hazamentünk. Meg nem fáztunk, mert mindkettőnknek volt jó kis meleg báránybut bundája. Amit én kinőttem a testvérem örökölte. Nem emlékszem, hogy a használt kisbunda miatt zúgolódott vagy elégedetlenkedett volna. Nekem aztán felnőtt kabátból alakítottak át olyat, amibe a kinőtt bunda bélésnek belekerült. Mindent elfogadtunk, örömmel hordtunk. Én egyedül a stoppolt harisnya ellen ágáltam, mert az nagyon idegesített, irritálta a lábamat, de tudomásul kellett venni, ilyen világ volt.

Szüleink fiatalkori korcsolyáját is kipróbálhattuk, bár korcsolyapálya nem létezett. A sintérháznál volt egy befagyott árok, oda néha elmentünk, de nagyon messze volt. A testvérem pakolt be elemózsiát (pirítós kenyeret szalonnával), amit egészségesen kifáradva elfogyasztottunk. A meleg ruha ellenére is összefagyva, átázott „mackóban", cipőben tértünk haza. Jól esett a meleg szoba, nem kellett este altató.

Még a tél különleges eseménye volt „a nagy szánkózás", amit lovak húztak, csengő volt a nyakukon. Csak kemény, tartós hó esetén lehetett ezzel szánkózni, és persze, ha kedves, jó

rokonunk, Laci bácsi ráállt, hogy megszánkóztasson bennünket. Jól bebugyolálva felöltöztünk, s miután városunk körkörösen épült, ahonnan elindultunk ugyanoda értünk vissza. Ilyen élményem sem volt soha az óta!

A téli esték különösen bensőségesek voltak. A cserépkályhában duruzsolt a tűz. Kézzelfogható helye volt és tartós melege, sajátos illata., Én rendszerint a kis zsámolyon a melegre húzódva ültem és olvastam, vagy rajzoltam. Ha pedagógus szüleink a kötelező szemináriumon voltak és későn jöttek haza, apai nagymamánk volt velünk és mesélt. Igaz, csak egy mesét tudott: *Az öregasszony és a halál* címűt, melyben az élet győzedelmeskedett. Talán így védekezett a hamarosan bekövetkező elmenetele ellen?! Ha édesanyámék nem túl későn jöttek haza, vacsora után a nagy asztalnál füzetet javítottak piros tintával mártogatós tollal, később egy finom kis töltőtollal. Mekkora gond volt, amikor a tollhegy elpattant és csak nagy nehezen lehetett kapni másikat. Mi nem éheztünk és fáztunk hála istennek, de nem is pazaroltunk. Minden nap elhangzott, mindent meg kell becsülni a menthető, javítható dolgokat nem kell eldobni. Ez mindenre vonatkozott legyen étel, ruha, bútor, bármi. Más téli estéken édesanyám kötött vagy varrogatott ránk, mi pedig játszottunk vagy közösen beszélgettünk. Sokat megtudtunk ilyenkor szüleink gyermekkoráról, fiatalságáról. Szinte úgy ismertük azt az időszakot, mintha benne éltünk volna, vagy filmen látnánk.

A december hónap hozta a legtöbb programot. Névnapok, születésnapok tömkelege és egyéb események, amit mi gyerekek nem úgy éltünk meg, mint később felnőtt, vagy már öreg fejjel. Nem is volt olyan nagy felhajtás és főleg velejáró kiadás, mint manapság. A jókívánság, a találkozás öröme volt a lényeg, ahol a felnőttek jól „kibeszélgették" magukat, mi pedig egyszerűen örültünk a vendégeknek. Szerettük a rokonokat, ismerősöket gondjukkal, bajukkal, örömükkel bánatukkal együtt. A pénz, a gazdag ajándék nem volt központi helyen.

A karácsonyt megelőző időszak nagy eseménye volt a **disznóölés.** Amíg lehetett otthon nevelt disznót vágtunk. Hajnali négy-öt órakor jött apai nagybátyám és nagynéném férje, akik hentesek voltak. Előtte való este az általunk nagyon szeretett rokonunkkal, Juliska nénivel előkészítették a disznóöléshez szükséges dolgokat a nyári konyhában. Nagynénéink is jöttek mindig segíteni. Zsuzsi néni volt a nagy „hurkamájszter". Nekünk, gyerekeknek nem maradt más csak a látvány, az élmény. Hajnalban visított a szegény disznó. A vérét folyatták a tálba, ebből hagymás vért csinált édesanyám. Ezt én nem ettem, nem szerettem. Mi is kimentünk megnézni a perzselést.

Szalmával perzseltek. Felcsapott a láng. Szép és különleges látvány volt. Édesanyám már hajnalban kisütötte a pogácsát és pálinkával kezdték a férfiak a napot, amire jól esett a friss pogácsa, meg a hagymásvér reggeliként. Minket ide-oda küldözgettek, ha kellett. Arra

emlékszem, hogy szódavízért többször fordultunk a boltba, vagy a trafikba. Mindenesetre besegítettünk, ha szükséges volt. Délre orjalevest főztek, amit a téli konyhában fogyasztottunk el. A káposztáshús inkább később került az asztalra - úgy emlékszem. Üstben sült a tepertő. Annak külön technikája volt, szakember tudta, hogyan kell készíteni, de volt hozzáértő. Közben rengeteg munka akadt. A bélpucolás számomra egy taszító jelenség volt. Bár akik ezzel foglalatoskodtak, igen alaposan kimosták a belet, de az a tudat, hogy a hurka-kolbásztöltelék mibe kerül nem volt étvágygerjesztő. Soha nem is ettem meg a hurka héját. Jaj, de finom májas hurkát csinált Zsuzsi néni! Különleges volt, mert almát, majoránnát is tett bele. Ilyen hurkát azóta sem ettem, nálunk sem csinálták sok helyen. Volt még tüdős és véres hurka is. Ezek is ízletesek voltak, de én a májast szerettem a legjobban. Késő este került sor a vacsorára. A „romeltakarítás" az edények elmosogatása, a sok nagyméretű zsíros edény, felszerelés rendbe tétele nem lehetett könnyű munka. Főleg olyan körülmények között, amilyenek még akkor voltak. A kútvíz az udvarunkban levő kútból iható volt és használható. A disznótor nagy, visszahozhatatlan élmény volt. Az én gyermekeim, unokáim már csak szervezett rendezvényként láthatnak ilyet.

Amíg a felnőttek ezekkel a tennivalókkal foglalatoskodtak, ha nem volt feladatunk bent játszottunk a szobában. Közös játékunk leginkább a babázás volt. Istenem! A mai kislányok már alig babáznak abban a formában, ahogyan mi. A mi babáink hagyományosak voltak, az anyaszerepre készítettek fel, ma inkább már csak a Barbi-babák a népszerűek. Bár vannak olyan babák, amikről mi nem is álmodhattunk. Mindenesetre nekünk tizenhat babánk volt. A legkisebb egy két centis porcelán baba, ami nagymamánktól kaptunk, még a tizenkilencedik századból származott. Igen értékes és különleges babának számított a többi rongybabához viszonyítva. Ma is megvan. A babákkal általában iskolást játszottunk. Irkát (füzetet) varrtunk nekik kimaradt füzetlapokból, és az iskolai munkájuk minősítése mindig a küllemi szépség alapján lett értékelve. Gyermeki értékrend, szép baba, szép ruha, jó jegy. Azért a viharvert külsejű babákat is szerettük, sőt minél ágról szakadtabb volt a kinézetük, annál kedvesebb volt nekünk. Soha nem unatkoztunk, nem is veszekedtünk, legalább is nem maradt meg egyikünkben sem viszálykodásról emlék.

A karácsonyvárás izgalommal telt el. Édesanyám házi szaloncukrot készített. Különös zamatát még most is érzem. A diós-mákos kalács is hagyomány volt. Nagyon vártuk a karácsony estét. Ünnepi feszültség volt a levegőben. A „Jézuska" leszállása előtt mindig ki kellett jönni a nagyszobából. Meg kellett várni, míg csenget az angyalka. Ezen el kezdtem töprengeni, hogy

miért. Az sem volt világos, hogy a zárt ablakon át, hogy jön be a Jézuska. Megnyugtató választ nem kaptam. Bár a misztériumok firtatása nem szerencsés, az emberek által gyártott „kegyes hazugság" mégis kétkedést szül a már értelmében gondolkodni tudó gyermekben. Aztán óriási csalódás minden lelepleződés. Talán ettől meg lehetne kímélni a gyerekeket. Ma sem tudom eldönteni melyik megoldás a jobb.

A Mikulás lelepleződése is kegyetlen csalódás volt, amikor elhatároztam addig nem alszom el, míg meg nem győződöm, hogy teszi be az ablakban lévő cipőbe a Mikulás az édességet. Drága jó édesanyám óvatos nesztelenséggel bejött, amikor én az alvást színleltem. Szomorúvá tett a felismerés, mikor rájöttem, hogy nincs Mikulás. Még a karácsonyról néhány szót szeretnék szólni az ajándékokkal kapcsolatban. Mindig előre lerajzoltuk - én legalábbis -, hogy mit szeretnék kérni. Soha nem maradt el a baba, a „kiskonyha-főzőcske" és olykor meséskönyvet is kértem. Azt mindig kaptunk is. Ez nyilván pedagógiai dolog is volt, hogy a szép kivitelezésű meséskönyvek felkeltsék bennünk a mese s később az olvasás iránti érdeklődést. Érdekes, hogy a hagyományos meséket szerettem, az igazi népmeséket. A Grimm mesék is nagyon kedvesek voltak számomra. Amikor bementünk a csengetés után a hálószobába, ahol a szépen feldíszített karácsonyfa állt, ami néha csak gallyakból volt összeállítva, valami nem földi varázs járt át. Mi is rögtön próbáltunk meggyőződni, megkaptuk-e amit kértünk. Ez azért az utolsó percig nem volt biztos soha. Nyilván függvénye volt az anyagi és beszerzési lehetőségeknek, és óriási pedagógiai fogás is volt „ha jól viselkedünk" (rosszak se tudtunk lenni). Aztán elénekeltük a karácsonyi énekeket. Mennyből az angyal, Krisztus Urunknak áldott születésén és a Dicsőség, mennyben az istennek. Hálával köszöntük meg, amit kaptunk, és nem tudtunk betelni a kézhezvétel után sem azzal, amit kértünk és kaptunk. Ez nekem mai napig a mérce.

Az ünnep első vagy második napján délután átmentünk a szomszéd nénihez megemlékezni Jézus születéséről a vasárnapi iskola keretén belül. Itt hallottam először Jézusról, a Betlehemi történetről. A Katona néni konyhája olyan pici volt, hogy maximum hat ember tudott leülni. A szobát nem tudta szegény fűteni, de amilyen szűkös volt ott a körülmény, olyan tágas volt a befogadás. Ezt az isteni békességet soha nem éreztem másutt gyermekkoromban. Olyan volt, amit csak Jézus jelenléte teremthet. Akkor azért ez nem volt nekem olyan mélyre ható, mint most öregségemben, amikor mindennapi életemben élő kapcsolatban vagyok nap mint nap az élő Istennel. Mindenesetre, Katona néni örök derűje feltűnő volt és érthetetlen olykor, hiszen nagyon szegény volt és mégis mindig mindene volt annyi, amiből jó szívvel, szeretettel tudott osztani mindenkinek. Mindig velünk volt egy korunkbeli kislány is az árvaházból. Együtt érzőek voltunk iránta, mert neki ez volt a család karácsonykor, hiszen árva volt szegény. Egyszerű kis csomagot kaptunk ajándékba. Mézes, alma, egy igés könyvjelző volt a zacskóban, talán dió is bearanyozva.

Az Ige emlékszem mindig ez volt: „Mert úgy szerette Isten a világot, hogy az ő Egyszülött Fiát adta, hogy valaki hisz Őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen" (János Evangéliuma, 3.16). Szép volt, de még akkor igazán nem nagyon értettem meg. Mindenesetre az ott eltöltött egy óra valami különleges békességgel töltött el engem minden egyszerűsége ellenére.

Mivel édesapám és anyai nagyapám is János volt, ezért Nagyapát ünnep másodnapján mentünk köszönteni. Itt népes családi összejövetelek voltak minden jeles ünnepkor. De mesebeli is volt! Mindenki együtt volt, alig fértünk a házban. Ez a sarki, elegáns kertes ház a gyermekkorom meséinek színhelye volt a képzeletvilágomban. Itt láttam Csipkerózsikát és minden királyi rezidenciát ide képzeltem el. Ez olyan elegáns és különleges volt számomra akkor, hogy ennél ideálisabb helyszínt nem tudtam volna behelyettesíteni a mesékbe. Amikor az utcaajtón beléptünk egy gyönyörű, félkör alakú kőoszlopokkal körülvett teraszra lehetett két oldalról lépcsőn bemenni. Mindig azt éreztem, hogy grófi vagy királyi kastélyba értünk. A szobák között üvegajtók voltak és körbe lehetett menni a lakáson, mivel a hall minden oldalán ajtó volt. Óriási dolog volt ez számomra. Nagyapáéknál fürdőszoba is volt, bár vízvezeték nem működött. Nekem ez is újnak számított, mert, hogy ilyet soha nem láttam az előtt. A hálószoba is gyönyörű volt nekem. A régi faragott támlájú páros ágy is egy kuriózum volt. A dívány, ahova leültünk bordó plüss bársonyból volt, hatalmas háttámlával, rézverettel. Ilyennek képzeltem el a királyok székét is a mesékben. Engem lenyűgözött mindenesetre, s lelkesedni akkor is rendkívüli módon tudtam. Nagyapáéknak kezet kellett csókolni minden alkalommal. Ez aztán természetes is lett nekünk, így a „kezétcsókolom" köszöntés a szó-szoros értelmében megvalósult. Szép volt, tiszteletteljes. Nagyapa ilyen alkalmakkor szabadban, bográcsban főzött nyúl pörköltöt. Ilyet nem ettünk minden nap, valami fenséges volt! Összegyűlt a család estefelé. Édesanyám testvérei jöttek és az unokatestvérek, akikkel a mai napig nagyon jó kapcsolatban vagyunk. Alig vártuk, hogy találkozzunk. Sokan összejöttünk, így mi, a gyerekek a konyhában ettük a finom, ünnepi vacsorát. Az unokatestvérek között volt két fiú, akik tőlünk nagyobbak voltak, már középiskolások, és közülük Ferinek volt tangóharmonikája, amin nagyon szépen tudott játszani mindenféle akkor divatos slágert, egyebeket. Ízléses, szolid „buli" volt, ahol táncoltunk is természetesen együtt lányok lányokkal, mert lányok hatan voltunk és csak egy fiatalember maradt, aki nagyon kapós volt, de megtáncoltatott mindünket még a másik fiú biztosította a zenét.

December 27-e valójában nekünk az ünnep harmadik napját jelentette. Édesanyám nem annyira örült ennek, mert nehéz volt a karácsonyi ünnep előtt és alatt is egy ilyen névnapi vendéglátásra készülni. Idézte is sokszor a régi öregeket: Fiam, csak Ádámhoz, Istvánhoz és

Jánoshoz ne menjetek férjhez, mert a karácsonyotok nem lesz nyugodt!" - Hát ez épp ellenkezőleg sikerült! Mi persze örültünk, hogy az ünnep még 27-én is tartott. Ilyenkor jöttek édesapámat köszönteni a rokonok és a tanár kollégák. Begyújtottunk a kis szobai kalor kályhába, amit egyébként soha nem fűtöttünk. Édesanyám már kora reggel kisütötte a pogácsát, hogy mire 10-11 óra körül megérkezik az első vendég, frissen tudja azt kínálni. Este vacsorára jöttek a rokonok. Édesanyám rakott káposztát csinált. Ez kiadós és népszerű volt. Ki is telt a házból ennek előállítása, hiszen a disznót mi vágtuk, csak a káposzta és a tejföl került pénzbe. Édesanyám ügyes háziasszony volt, de a már említett Juliska néni is mindig eljött ilyenkor segíteni. A meleg vacsora osztatlan sikert aratott. Éjfél körül a hangulat kezdett emelkedetté válni - nyilván az elfogyasztott bor hatására is. Mi a tehetősebb vendégektől kaptunk egy tábla Boci csokoládét. Ez nagyon-nagy dolog volt akkor. Az év során csak születés- és névnapkor kaptunk csokoládét - esetleg jó bizonyítvány esetén. Nem volt jellemző, hogy az év hétköznapjaiban édességet fogyasszunk. Ezért is volt ez jeles esemény számunkra.

Az ünnepek elteltével az ó esztendő utolsó napját vártuk és az új évet. Így ivódott be a tudatunkba, hogy **Óesztendő utolsó napja.** A Szilveszter nevet egyszer hallottam. Édesanyám mondta, hogy Pesten és a nagyvárosokban ilyenkor a gazdag emberek elmennek mulatni. Pezsgőt isznak és hajnalig szórakoznak. Ez nem a mi világunk - mondta Jóanyám. Nekünk csak egy vezetékes falra szerelhető rádiónk volt. A Kossuth és Petőfi rádiót lehetett rajta hallgatni. Nem voltunk rádiófüggőek, a híreket meghallgattuk, néha egy szép rádiójátékot vagy zenét. Mái napig emlékszem egy rádiójátékra, aminek az volt a címe, hogy: *Az eladott bölcsődal.* Azt sem tudom, ki írta, milyen apropóból hallgattam, de mély nyomot hagyott bennem. Szívesen hallgatnám meg mégegyszer! Tévé még akkoriban nem volt, amikor ezekre az óesztendei napokra emlékezem. De boldogok voltunk e nélkül is. Később nagy szenzáció volt az első tévé megjelenése. Az egész rokonság ott ült a nagynénéméknél, amikor ők már vettek egy készüléket. Az óesztendő utolsó napja a hálaadás ünnepe volt. Édesanyám azt mondta, meg kell köszönni Istennek az évet, azt, hogy még mindnyájan élünk és nem éhezünk. Szép útravaló volt ez nekünk egy életre. Ezért ebéd után december 3l-én felkerekedtünk és elmentünk a délután két órakor kezdődő Istentiszteletre az un. „Ócska Templomba". Úgy emlékszem, hogy akkoriban nagy hidegek voltak. A templom is hideg volt. Aztán az Istentisztelet után nyakunkba vettük a várost és végigjártuk az öreg rokonokat. Ez számomra unalmas kötelezettség volt. A legnagyobb szenvedést az okozta, hogy illett enni a diós-mákos kalácsból, amit tisztességből kóstoltam meg, hogy meg ne sértődjenek azok, akik szívesen kínálták. A végén mindig ránéztem Édesanyámra, aki megszánt és megette, amit kivettem, mert otthagyni nem illett. Szenvedés volt! Ültünk, a

felnőttek régi dolgokról beszélgettek. Én szemléltem a ma már csak múzeumban fellelhető régi bútorzatot, az egymás végébe állított magasra vetett ágyakat, a komódot, a régi tükröt és a hatalmas családi képeket a falon. Megcsodáltam a hófehérre súrolt hajópadlót, a rongyszőnyeget, a ma már nem létező paraszti világot. A csöndes, szinte kihalt utcákon mentünk hazafelé. Talpunk alatt ropogott a kemény hó, Édesapám kemény szárú bőrcsizmája nyikorgott léptei alatt. Hazaérve örömmel léptünk be a jó meleg szobába. Az volt a mondás ilyenkor: mindenütt jó, de legjobb otthon. Édesanyám mindig egy teknőnyi házi bélest készített. Ebben volt szilvalekváros, almás, rizskásás, túrós. Nagyon finom volt. Vacsorára tormás füstölt kolbászt ettünk. Nekünk ez volt az ünnepi menü. Én mái napig is ezt eszem szilveszter estén. Kocsonyát is csinált Jóanyám. Az egészben az volt a nagyszerű, hogy a disznóölésből minden kitelt. Vacsora után Édesapám a saját termésű borából ivott egy fröccsöt, mi pedig teáztunk. Aztán megágyaztunk, bebújtunk az ágyba és hallgattuk az akkor még nagyon szellemes kabaréműsort még meg nem untuk. Ha kibírtuk éjfélig és megszólalt a himnusz, mi a testvéremmel még fekve az ágyban is vigyázva feküdtünk a himnusz alatt. Reggel addig aludtunk, amíg jól esett. Aztán úgymond komótosan megreggeliztünk és a környéken lakó rokonokat felkerestük, köszöntöttük őket Újesztendő alkalmából, Isten áldását kívánva az újévre. Délután hozzánk jöttek vendégek, Édesanyám keresztlányai és testvérei, hogy együtt ünnepeljük az újesztendőt.

Nagy hálával gondolok a szüleimre, akik a kiegyensúlyozott hátteret biztosították nekünk a mindenkori körülmények között. Védelmet és biztonságot ígértek és adtak, ez megnyugvással töltött el bennünket. Útravalót is kaptunk ezáltal, hogy mi is ezt adjuk tovább a ránk bízottaknak. Az, hogy ez milyen mértékben sikerült, talán a következő generáció fogja majd elmesélni az ő gyermekeinek.